

۱-۴- نقاشی با رنگهای اصلی و ثانویه

اگر رنگهای اصلی زرد، قرمز و آبی را با نسبت مناسب دوبه‌دو با هم ترکیب کنید، رنگهای ثانویه حاصل می‌شود.

زرد + قرمز = نارنجی

زرد + آبی = سبز

قرمز + آبی = بنفش

دقت در ترکیب دو رنگ اصلی برای ایجاد رنگهای ثانویه، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. زیرا رنگها نباید طوری ترکیب شوند که به یکی از دو رنگ اصلی متمایل باشند. مثلاً نارنجی نباید به قرمز و زرد متمایل شود به همین ترتیب رنگ سبز به یک اندازه باید به آبی و زرد متمایل باشد و بنفش هم دقیقاً میان قرمز و آبی قرار می‌گیرد.

پس از این، می‌توان با ترکیب دو به دوی شش رنگ مجاور هم در دایره رنگ، رنگهای درجه سوم (ثالثه) را ایجاد کرد. این دسته رنگها نیز مانند رنگهای درجه دوم کاملاً در وسط دو رنگ که آن را تشکیل داده‌اند قرار می‌گیرد (تصویر ۱-۲۲).

نارنجی زرد = نارنجی + زرد = (قرمز + زرد) + زرد

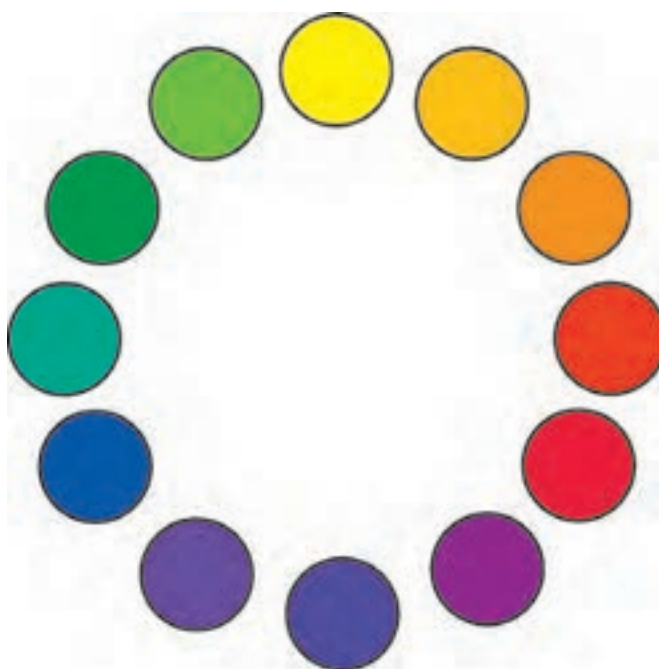
قرمز نارنجی = نارنجی + قرمز = (زرد + قرمز) + قرمز

قرمز بنفش = بنفش + قرمز = (آبی + قرمز) + قرمز

بنفش آبی = بنفش + آبی = (قرمز + آبی) + آبی

سبز آبی = سبز + آبی = (زرد + آبی) + آبی

سبز زرد = سبز + زرد = (آبی + زرد) + زرد

تصویر ۱-۲۲

چنانچه در این رنگها ملاحظه می‌کنید حاکمیت یک رنگ اصلی در هریک از آنها محسوس است. شدت رنگهای ثانویه، به دلیل ترکیبی بودن آن، از رنگهای اصلی کمتر است و رنگهای ثالثه نیز از شدت کمتری نسبت به رنگهای ثانویه برخوردارند. به همین سبب می‌توان در آنها برای القای دوری و نزدیکی در ایجاد فضا استفاده کرد.

برانت^۱، در تصویر (۱-۲۳) از رنگهای اصلی و ثانویه به خوبی استفاده کرده و رنگها را به صورت تخت و دو بعدی، در سطوح کوچک و بزرگ تابلوی خویش قرار داده است. همچنین تصویر (۱-۲۴) نمونه جالب دیگری است.

تصویر ۱-۲۳- اثر وارن برانت، رنگ روغن روی بوم، (۱۵×۱۲۷ سانتی‌متر)

تصویر ۲۴-۱- اثر مهدی ویشکایی^۱، رنگ روغن روی بوم، (۱۳۰×۱۲۰ سانتی‌متر)

کار در کارگاه: نقاشی از طبیعت بی‌جان به کمک رنگهای اصلی و ثانویه اهداف:

- ایجاد ترکیب‌بندی متعادل از اشکال و احجام ساده به کمک خط و سطح
- مقایسه ارزشهای متفاوت رنگهای اصلی و ثانویه در یک اثر
- ایجاد تعادل و هماهنگی رنگی با استفاده از رنگهای اصلی و ثانویه
- ایجاد فضای دور و نزدیک با استفاده از رنگهای اصلی و ثانویه

تهیه پیش‌طرح

مطابق تمرین‌های گذشته، پیش‌طرحی برای تمرین تهیه کنید. برای رسیدن به نتیجه بهتر می‌توانید عناصر طبیعت بی‌جان خود را به گونه‌ای انتخاب کنید که رنگهای اصلی و ثانویه در آن موجود باشد.

۱- مهدی ویشکایی، متولد ۱۳۹۹، نقاش معاصر

— اجرای کار با سطوح تفکیک شده به کمک رنگهای اصلی و ثانویه

در این تمرین، رنگهای اصلی و ثانویه خود را براساس چرخ رنگ به مقدار لازم در ظروف کوچک آماده سازید. زیرا شناختن رنگهای اصلی و ثانویه و ثالثه (دوازده رنگ چرخ رنگ) برای هنرجویان ضروری است. طرح خود را با دو رنگ اصلی و یک رنگ ثانویه مثل (قرمز، آبی و سبز) به کمک سطوح ساده شده، رنگ آمیزی کنید. در این تمرین، چگونگی به کارگیری رنگهای اصلی در کنار رنگهای ترکیبی را گام به گام پیش ببرید. بدین ترتیب، درک درست تری نسبت به چگونگی استفاده از رنگهای اصلی و ترکیبی در کنار یکدیگر را تجربه می کنید و در هر مرحله، نه تنها احساسهای مختلف رنگی را ملاحظه می کنید بلکه هماهنگیهای مختلف رنگی را که با مضامین و روحیه شما نزدیکی بیشتری دارد شناخته، بر آن تسلط می یابید.

در این جا با به کارگیری وسعت سطوح رنگی متفاوت می توانید از تمرکز یک رنگ در قسمتی از کار جلوگیری کنید و به تعادل رنگی در کار دست یابید و احساسهای متفاوتی را در بیننده اثر خود ایجاد کنید.

این تمرین را می توانید با دسته رنگهای اصلی و ثانویه دیگر و همین طور با رنگهای اصلی و ثانویه و ثالثه، در مراحل دیگر، هربار تجربه کنید (تصویر ۲۵-۱).

تصویر ۲۵-۱— اجرای کار با سطوح تفکیک شده با کمک رنگهای قرمز، آبی و سبز

۵-۱- نقاشی با رنگهای سرد و گرم

عکس العمل فیزیکی بدن نسبت به رنگها، جستجویی برای ایجاد تعادل و توازن است و این تعادل و توازن رابطه مستقیمی با احساس انسان دارد. از این رو، هر رنگی در بیننده خود اثر متفاوتی ایجاد می کند. بنابراین، بحث رسیدن به تعادل و هماهنگی در اینجا، از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

این که با مشاهده رنگ بتوان درجه حرارت آن را تشخیص داد ناشی از یک حس غریزی در انسان است. برخی از رنگها در ما احساس سرما و برخی دیگر، حس گرما ایجاد می کنند. دسته رنگهایی چون زرد، نارنجی و قرمز و ترکیبات این گروه، از دسته رنگهای گرم اند و رنگهایی چون سبز، آبی و بنفش و ترکیبات آن، به گروه رنگهای سرد تعلق دارند. از رنگهای سرد و گرم، برای نمایش عمق در نقاشی می توان استفاده کرد. برای این منظور به نقاشی گلهای پروان اثر ساریان توجه کنید تصویر (۲۶-۱).

تصویر ۲۶-۱- اثر مارتیرس ساریان^۱، رنگ روغن روی بوم، (۲/۵ × ۱۰ × ۹۵ سانتی متر)

کار در کارگاه: نقاشی از طبیعت بی جان با رنگهای گرم و سرد اهداف:

- ایجاد ترکیب بندی متعادل از احجام و اشکال ساده به کمک خطوط و سطوح
- به کارگیری رنگهای گرم و سرد برای ایجاد فضای دور و نزدیک و به منظور ایجاد تعادل و هماهنگی رنگی
- ایجاد هماهنگی و تعادل با حاکمیت رنگهای گرم
- ایجاد هماهنگی و تعادل با حاکمیت رنگهای سرد

تهیه پیش طرح

همچون تمرینهای گذشته، یک پیش طرح با رعایت اصول ترکیب بندی، تهیه کنید.

تمرین ۱

– اجرای کار با حاکمیت رنگهای گرم

طرح خود را به کمک رنگهای گرم دایره رنگ (سبز زرد – زرد – زرد نارنجی – نارنجی – قرمز نارنجی – قرمز – قرمز بنفش) که قبلاً تهیه کرده‌اید با سطوح تفکیک شده باز نمایی کنید. توجه داشته باشید که سبز زرد به سبب حاکمیت زرد در آن، متمایل به گرمی است. از طرف دیگر، قرمز بنفش نیز به خاطر حاکمیت رنگ قرمز، متمایل به گرمی می‌باشد. سبز، رنگ وسط است. با اضافه کردن آبی، متمایل به سردی و با اضافه کردن زرد، متمایل به رنگهای گرم خواهد شد. در تصویر (۱-۲۷) اثر سزان^۱ حاکمیت رنگهای گرم به خوبی نمایان است.

تصویر ۲۷-۱- اثر پل سزان، رنگ روغن روی بوم، (۶۵×۸۱ سانتی‌متر)

تمرین ۲

– اجرای کار با حاکمیت رنگهای سرد

یکی دیگر از طرحهای خطی خود را در این تمرین به کمک رنگهای سرد دایره رنگ (آبی – بنفش –

۱- CEZANNE، نقاش پست امپرسیونیست فرانسوی، سده ۱۹ میلادی

بنفش آبی - آبی سبز - سبز) به گونه‌ای بازنمایی کنید تا هماهنگی در رنگهای سرد در کار ایجاد شود. در این تمرین، رنگهای سرد در ایجاد عمق فضایی در اثر، به شما یاری می‌دهند. رنگ سبز و آبی در میان ترکیبات دیگر، درخشانتر جلوه می‌کنند. آبی در عمق بخشیدن به رنگها و در ایجاد فضای دور، نقش مهمی دارد. با اضافه کردن آن به بنفش و سبز، آنها را تیره‌تر و همین‌طور متمایل به رنگهای سرد خواهد کرد تصویر (۱-۲۸).

تصویر ۲۸-۱- اثر پل سزان، رنگ روغن روی بوم، (۶۵×۸۱ سانتی‌متر)

تمرین ۳

— اجرای کار با رنگهای سرد و گرم

با استفاده از رنگهای گرم و سرد طرح خود را بازنمایی کنید. برای درک بهتر تمرین، به تصاویر (۱-۲۹) و (۱-۳۰) توجه کنید.

در نقاشی (۱-۲۹) اثر گرابار^۱، وی به کمک قوری و فنجان و پارچه‌ای که در همگی آنها رنگ آبی و سفید را می‌بینیم، تضاد زیبایی با رنگهای قرمز - زرد - سبز زرد و نارنجیها به وجود آورده است. نقاش برای رسیدن به تعادل و هماهنگی در کار، از تضاد بین رنگهای سرد و گرم استفاده کرده، ولی رنگهای گرم را به گونه‌ای در کار پراکنده است که وسعت سطح آبی، باعث غلبه رنگ سرد نشود.

۱- GRABAR، نقاش امپرسیونیست روسی، سده ۱۹ و ۲۰

تصویر ۲۹-۱ اثر گرابار، رنگ روغن روی بوم

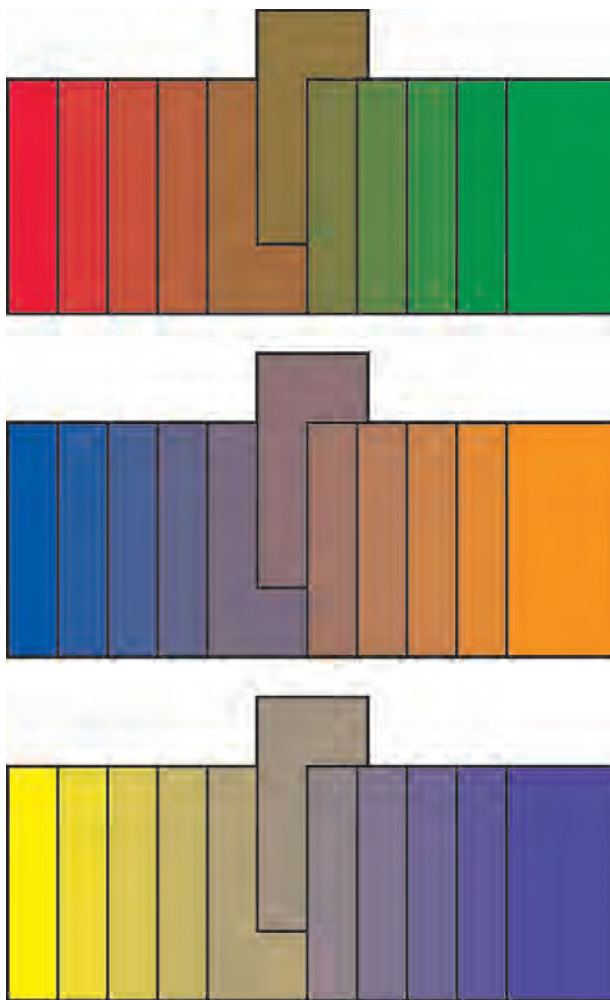
تصویر ۳۰-۱ اثر پارامون، رنگ روغن روی بوم

در تصویر (۱-۳۰)، طبیعت بی‌جان روی میز چیده شده است؛ نور از پنجره‌ای در پس زمینه به داخل می‌تابد. رنگهای مورد استفاده در میوه‌ها و لیوان و کوزه، گرم هستند. میز و چهارچوب پنجره و همین‌طور سایه‌ها، رنگهای سرد دارند. از آنجا که بیرون از پنجره، نور روز است نقاش، کمی از رنگهای زرد و صورتی خود را به صورت ترکیبی برای نور بیرون پنجره به کار گرفته است، رنگهای گرم و سرد در ترکیبی متعادل و هماهنگ به شکل‌گیری فضای مطبوع در نقاشی کمک کرده‌اند.

۱-۶- نقاشی با رنگهای مکمل و خاکستریهای رنگی

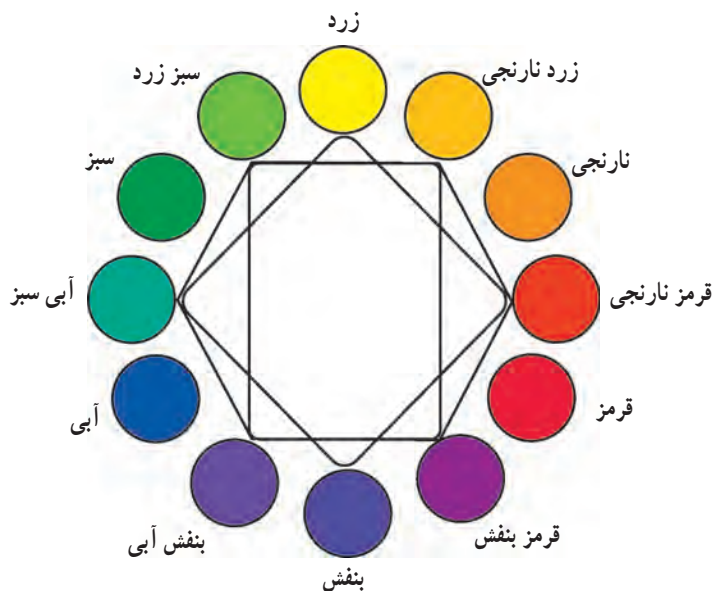
یکی از راههای رسیدن به تعادل و هماهنگی در رنگ را می‌توان حضور رنگهای مکمل در یک اثر دانست زیرا وجود تضادهای رنگی مختلف و بی‌درپی، برای بیننده، رضایت‌بخش است و احساس رسیدن به تعادل را در وی ایجاد خواهد کرد.

رنگهای مکمل، زوج رنگهایی در دایره رنگ هستند که در اقطار دایره رنگ روبه‌روی یکدیگر قرار می‌گیرند و هرگاه به نسبت معین با یکدیگر مخلوط شوند یک خاکستری خنثی ایجاد می‌کنند. اگر ترکیب سه رنگ را تغییر دهید، شاهد به وجود آمدن خاکستریهای متنوعی هستید که آن رنگ به یک رنگ اصلی که دارای نسبت بیشتری در ترکیب است متمایل تر خواهد بود (تصویر ۱-۳۱).

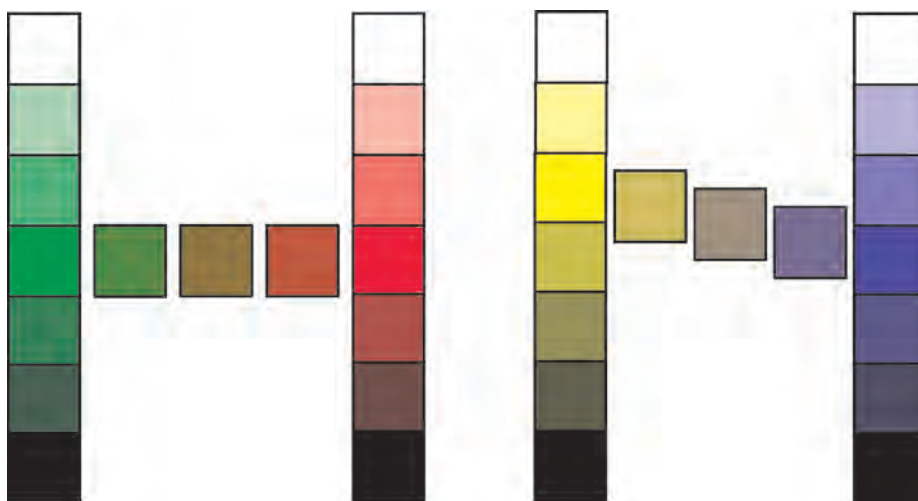
تصویر ۱-۳۱- جدول خاکستریهای رنگی حاصل از ترکیب دو رنگ مکمل

بدین ترتیب، شما در دایره رنگ دسته رنگهای مکمل را جستجو خواهید کرد که از ترکیب آنها هماهنگی بدیع ایجاد خواهد شد. در دایره رنگ، به دسته‌هایی دوتایی - چهارتایی و شش‌تایی مکمل که غالباً در امتداد اقطار روبه‌روی هم قرار دارند توجه نمایید (تصویر ۱-۳۲). (چرخه رنگ که دسته‌های دوتایی، چهارتایی و شش‌تایی رنگ را نمایش داده است).

تصویر ۱-۳۲

همان طور که می‌دانید ارزش رنگ^۱، یکی دیگر از صفات رنگی ست که به روشنی و تیرگی نیز اشاره دارد. وقتی می‌گوییم دو رنگ سبز و قرمز هم ارزش هستند مقصود آن است که روشنی آنها در یک حد است. در نمودار زیر با افزودن سفید به جفت رنگهای مکمل، سعی کرده‌ایم ارزش رنگی آنها را تغییر دهیم. حال اگر دو رنگ سبز و قرمز به یک نسبت مساوی با هم ترکیب شوند حاصل خاکستری رنگی خواهد بود که در نمودار ملاحظه می‌کنید تصویر (۱-۳۳).

تصویر ۱-۳۳- جدول مقایسه ارزشهای مختلف تیره و روشن دو رنگ مکمل و خاکستریهای حاصل از ترکیب آنها

بسیاری از نقاشان، از تضاد مکملها و خاکستریهای حاصل از ترکیب آنها، به هماهنگی در آثارشان دست یافته‌اند. از جمله می‌توان به تابلو «سیبها و نارنجها» اثر سزان اشاره کرد (تصویر ۱-۳۴). سطح تابلو، به دقت به بخشهای کوچک تقسیم شده است. او بدین طریق توانسته است در عناصر اثر خود، نظم حساب شده برقرار کند

و در این میان، از خاکستریهای رنگی به خوبی سود جوید. دو زوج مکمل سبز با قرمز و نارنجی با آبی در سراسر کار پراکنده‌اند. زوجهای سبز و قرمز در قسمت پارچه تیره نقشدار و زوج آبی، نارنجی در میوه‌ها و ظرف تکرار شده است و سومین زوج زرد و بنفش در نقاشی تضاد تاریک و روشن ایجاد کرده‌اند. بنفش در جلوی تابلو در مکان سایه و زرد در روشنی میوه‌ها به درستی جای گرفته‌اند.

تصویر ۳۴-۱- اثر پل سزان، رنگ روغن روی بوم، (۷۳×۹۲ سانتی‌متر)

کار در کارگاه: نقاشی از طبیعت بی‌جان با استفاده از رنگهای مکمل و خاکستریهای مابین اهداف:

- ایجاد ترکیب‌بندی متعادل از احجام و اشکال ساده، به کمک خطوط و سطوح
- به کارگیری رنگهای مکمل برای ایجاد تعادل در نقاشی
- به کارگیری رنگهای مکمل برای ایجاد فضای تیره و روشن و دور و نزدیک (عمق نمایی)
- درک ارزشهای رنگی خالص و ترکیبی و خاکستریهای فامدار در نقاشی
- به کارگیری رنگهای مکمل و خاکستریهای رنگی برای ایجاد تعادل رنگی
- توجه به کمیت (وسعت سطوح) رنگهای خالص و خاکستریهای رنگی
- نقاشی آزاد به کمک رنگهای مکمل و خاکستریهای رنگی حاصل از ترکیب دو رنگ

تهیه پیش طرح

یک پیش طرح با رعایت اصول ترکیب بندی با خطوط و سطوح ساده شده تهیه کنید. در عناصر موضوع طبیعت بی جان خود می توانید از رنگهای مکمل بهره بگیرید.

تمرین ۱

— اجرای کار با سطوح تفکیک شده به کمک یک زوج مکمل و خاکستریهای حاصل از ترکیب دو رنگ در این تمرین، می توانید رنگهای مکمل خود را با هم ترکیب کرده، خاکستریهای حاصل از این ترکیب را نیز در تمرین خود بیاورید. با انجام این تمرین، می آموزید که از طیف وسیعی از خاکستریهای رنگی به دست آمده، در نمایش عمق فضایی در نقاشی خود استفاده نمایید تصویر (۱-۳۵).

تصویر ۱-۳۵— اجرای کار با کمک زرد و بنفش و خاکستریهای حاصل از ترکیب دو رنگ

تمرین ۲

— اجرای کار با سطوح تفکیک شده به کمک زوج مکمل و خاکستریهای حاصل از ترکیب دو رنگ

و سیاه و سفید

در تمرین پیش دیدیم که ترکیب دو رنگ مکمل، خاکستریهای رنگی متعددی به وجود می‌آورد. اینک، برای ایجاد تغییر در تیرگی و روشنی رنگهای خاکستری به دست آمده، می‌توان آنها را با سیاه و سفید ترکیب کرد. برای این منظور، ابتدا با سیاه و سفید چند خاکستری تهیه کنید. این خاکستریها می‌توانند خاکستریهای مابین سیاه و سفید و (خاکستری مایل به سیاه و خاکستری مایل به سفید) باشند. خاکستریهای مابین نارنجی — آبی، (خاکستریهای مایل به آبی و خاکستری مایل به نارنجی). حال خاکستریهای رنگی خود را درست کنید. در این مرحله هر یک از خاکستریهای رنگی در ترکیب با خاکستریهای سیاه و سفید جلوه متفاوتی می‌یابند و باعث تیره و روشن تر شدن آنها می‌شوند. در نتیجه، شما از امکانات بیشتری برای القای عمق و ایجاد نور و تاریکی و تعادل رنگی در نقاشی خود استفاده کنید تصاویر (۱-۳۶، ۱-۳۷، ۱-۳۸).

تصویر ۱-۳۶ — اجرای کار به کمک زرد و بنفش و خاکستریهای حاصل از ترکیب دو رنگ به علاوه سیاه و سفید

تصویر ۳۷-۱- اثر رنه ماگريت، رنگ روغن روی بوم، (۸۱×۱۰۰ سانتی‌متر)

تصویر ۳۸-۱- اثر چارلز کلر، آبرنگ، (۶۳/۵×۹۶/۵ سانتی‌متر)

۱- MAGRITTE، نقاش سوررئالیست بلژیکی، سده ۲۰ میلادی

۲- CLAIR، نقاش سده ۲۰ میلادی

تمرین ۳

— اجرای کار با سطوح تفکیک شده به کمک تمام مکملها و خاکستریهای حاصل از ترکیب آنها و

سیاه و سفید

تصویر (۱-۳۹) شما را برای اجرای این تمرین یاری می‌کند. نقاش این اثر، با ترکیب چند میوه و یک بشقاب و پارچه، طبیعت بی‌جان خود را چیده و نور را از سمت چپ بر آن تابانده است. او میوه‌های خود را با دقت خاص برگزیده است. این انتخاب به او کمک کرده تا از رنگهای مکمل به‌خوبی استفاده کند.

دقت کنید که نقاش در این اثر، برای نقاشی موز در بخش نور و روشنی از رنگهای زرد، نارنجی و سفید و برای تیرگی و سایه‌ها از رنگهای بنفش و آبی استفاده کرده است. برای سیبها در بخش نور و روشنی از قرمز، زرد و سفید و برای تیرگی و سایه‌ها از رنگهای سبز و آبی بهره برده است. بشقاب کاملاً به دو بخش مشخص تقسیم شده است که جهت تابش نور را هم نشان می‌دهد. نقاش، برای پس زمینه از ترکیب رنگهای سرد و روشن استفاده کرده و همین رنگ را در پیش زمینه با گرمی بیشتری به کار گرفته است.

تصاویر (۱-۴۰)، (۱-۴۱) و (۱-۴۲) نمونه‌هایی متفاوت و جالب در به‌کارگیری رنگهای اصلی و ثانویه و مکملها و خاکستریهای حاصل از ترکیب آنها با سیاه و سفید هستند.

تصویر ۱-۳۹ — اثر خوزه پارامون، رنگ روغن روی بوم

تصویر ۴۰-۱ اثر علی محمد حیدریان، رنگ روغن روی بوم، (۶۵×۷۹/۵ سانتی متر)

تصویر ۴۱-۱ اثر هانی ماتیس، رنگ روغن روی بوم، (۶۱×۵۰/۲ سانتی متر)

۱- علی محمد حیدریان (۱۳۶۹-۱۲۷۵) از شاگردان کمال الملک

تصویر ۱-۴۲ اثر هانری ماتیس، رنگ روغن روی چوب، (۱/۴۱×۹/۳۲ سانتی متر)